

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ТОВАРИСТВО МОЛОДИХ ВЧЕНИХ, АСПІРАНТІВ, СТУДЕНТІВ ІДГУ

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР, УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ІЗМАЇЛ – 2018

Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: європейський вектор, українські реалії //
Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (15 березня 2018 р.). – Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2018. – 72 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Я.В. Кічук,

доктор педагогічних наук, професор, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Л.Ф. Циганенко – д.і.н., професор, заступник головного редактора;

Н.В. Кічук – д.пед.н., професор, заступник головного редактора;

Д.Г. Іванова – к.пед.н., доцент, член редакційної колегії;

Г.І. Градинар – завідувач редакційно-видавничим відділом, член редакційної колегії.

Упорядник збірника:

Г.І. Градинар

У збірнику розглядаються нові підходи інклюзивної освіти, подані методичні рекомендації педагогічним працівникам інклюзивного навчання щодо співпраці як необхідної передумови забезпечення ефективності корекційної роботи. Висвітлено організаційні питання навчальної команди фахівців. Система комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими потребами в умовах інклюзії передбачає медичну, педагогічну, психологічну та соціальну допомогу. Педагогічна взаємодія фахівців загальної та спеціальної освіти – суттєвий чинник у структурі професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі.

Тексти публікацій були перевірені за допомогою системи пошуку ознак плагіату Unichesk в рамках проекту підтримки наукових університетських видань.

UNICHECK

Зміст

Бабина Ю. Інклюзивна освіта в Республіці Молдова: орієнтація розбудови на європейську модель.....	7
Біла О. Інноваційний американський досвід професійної діяльності фахівців соціономічної сфери з інтеграції загальної та спеціальної освіти дітей	10
Замашкіна О. Своєрідність соціальної послуги раннього втручання для родин, які мають дітей з особливими потребами.....	13
Качмар О. Сучасні тенденції розвитку інклюзивної освіти в Україні (на прикладі досвід Івано-Франківської області).....	15
Кічук А. Психологічна адаптація особистості до умов інклюзивного закладу освіти.....	20
Кічук Н. Своєрідність особистісно-професійного іміджу педагога інклюзивного закладу освіти.....	22
Кічук Я. Гуманістичні ідеї інклюзії – важлива складова підготовки професійних суддів.....	25
Константинова Г. Особливості підготовки педагогічних кадрів в умовах інклюзивної освіти.....	27
Корнієнко С. Особливості організації інклюзивної освіти дітей із відхиленням у психофізичному розвитку.....	30
Ланко Г. Реабілітаційний процес дітей з обмеженими можливостями: ресурси бібліотерапії, казкотерапії, лялькотерапії.....	34
Лесіна Т. Деякі педагогічні технології підготовки майбутнього вихователя до соціального розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами.....	38
Ніколаєв С. Проектування регіонального мультидисциплінарного партнерства фахівців – соціономістів з педагогічної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами.....	41
Павел Р. Психолого-педагогічні засади взаємодії родини та закладу освіти у формуванні особистості молодшого школяра.....	44
Пенькова С. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження інклюзивної освіти молодших школярів.....	47
Салі О. Інтерактивне навчання іноземної мови як засіб активізації пізнавальної діяльності школяра.....	50
Сілаєв В. Фізична культура як шлях соціальної реабілітації молоді з обмеженими можливостями здоров'я.....	53
Удич З. Роль практикум «Інклюзивна освіта» в організації навчальної діяльності майбутніх педагогів.....	55
Усик О. Деякі аспекти проблеми соціального супроводу дітей та їхніх сімей в умовах інклюзивної освіти.....	60
Фурдуй С. Своєрідність соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в процесі інклюзивного навчання.....	64

1. Антонова А. Е. Особливості професійної підготовки педагогічно обдарованих студентів у контексті ідей А.С. Макаренка / А. Е. Антонова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eprints.zu.edu.ua>.
2. Волкова К. С. Використання спадщини А.С. Макаренка у формуванні професійної готовності вчителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти / К.С. Волкова // Вісник ЛНУ. – 2013. – № 7 (266). – С. 26-30.
3. Колупасва А. А. Основи інклюзивної освіти: програма курсу / А. А. Колупасва. – К.: А.С.К., 2011. – 31 с.
4. Макаренко А. С. О воспитании / А. С. Макаренко. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
5. Проскура О. В. Дитина: програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років / наук. кер. О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна. – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2012. – 492 с.
6. Про організацію інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах: інструктивно-методичний лист МОН України від 18 травня 2012 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: – <http://osvita.ua> (дата звернення: 01.12.2013).
7. Сабельникова С. І. Розвиток інклюзивної освіти [Текст] / С. І. Сабельникова // Довідник керівника освітнього закладу. – 2009. – № 1. – С. 42-54.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ІЗ ВІДХИЛЕННЯМ У ПСИХОФІЗИЧНОМУ РОЗВИТКУ

Сергій Корнієнко,

к.пед.н., доцент

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Актуальність дослідження. Розвиток сучасного суспільства і процеси інтеграції в європейську спільноту вимагають забезпечення соціального захисту громадян України, особливо тих, хто потребує її найбільше, зокрема дітей з особливими освітніми потребами.

Однією з форм забезпечення освіти дітей з особливими освітніми потребами є визнана в багатьох країнах інклюзивна форма навчання. Для забезпечення рівних можливостей доступу до якісної освіти інклюзивні навчальні заклади мають адаптувати навчальні програми і плани, форми і методи навчання та ресурси до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами. У різних країнах інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами існує понад 30–40 років і стала загальноосвітньою тенденцією. До країн із найбільш досконалим законодавством у галузі інклюзивної освіти належать Канада, Кіпр, Данія, ЮАР, Іспанія, Бельгія, Швеція, Великобританія, США.

Специфічність інклюзивної освіти в Україні визначається економічними,

етнографічними умовами та менталітетом. Відтак наша держава створює свій шлях становлення й розвитку інклюзивного навчання. Остаточно інклюзивна освіта стала підтримуватись законодавчою базою України з 2010 р., коли до Закону України «Про загальну середню освіту» внесено зміни, згідно з якими загальноосвітні навчальні заклади могли повноправно створювати спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами. У жовтні 2010 р. МОНмолодьспорту України затвердило «Концепцію розвитку інклюзивної освіти», а в серпні 2011 р. Кабінет міністрів України затвердив «Порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах». Зараз інклюзивне навчання поширюється у всіх регіонах України.

Дослідження проблеми навчання дітей із затримкою психічного і фізичного розвитку розвиваються в трьох напрямках: клінічне (клініко–патопсихологічне), психологічне та педагогічне. Історія вивчення даної проблеми, узагальнений аналіз результатів досліджень містяться в

роботах В. Бондар, Т. Власової, Ю. Дем'янова, В. Ковальова, Т. Сак, С. Тарасюк, У. Ульяновка, Н. Ципіна та ін.

Незважаючи на позитивні результати освітнього експерименту, треба зазначити, що впровадження інклюзивної освіти в Україні має багато проблем. Інклюзивна освіта потребує вдосконалення законодавчої бази, а також принципів фінансування, створення в школах сприятливого інклюзивного середовища, формування матеріально-технічної бази, методичного і кадрового забезпечення, подолання соціальних та професійних стереотипів. Також організація навчання і виховання дітей із відхиленням у психофізичному розвитку вимагає комплексного соціально-педагогічного супроводу. Хоча окремі аспекти проблеми супроводу дітей із затримкою у психічному і фізичному розвитку в умовах інклюзивного навчання знайшли висвітлення у ряді психологічних, педагогічних, соціально-педагогічних праць, але комплексний аналіз розвитку цього феномену в умовах інклюзивного комплексу не знайшов належного наукового відображення.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному вивченні проблеми інклюзивного навчання дітей із затримкою психічного та фізичного розвитку та розробці на цій основі ефективної тренінгової програми підготовки фахівців інклюзивного навчання.

Завдання дослідження:

1. Визначити соціально-психологічні особливості розвитку дітей із затримкою психічного та фізичного розвитку.

2. Провести теоретичний аналіз проблеми інклюзивної освіти дітей психічного та фізичного розвитку у науковій літературі.

3. Розкрити сутність інклюзивного освітнього простору визначити, його особливості та розробити ефективну тренінгову програму супроводу дітей із затримкою психічного та фізичного розвитку.

У нормативно-правових документах та практиці спеціальної корекційної освіти

використовуються різні терміни для позначення дітей з особливими освітніми потребами. Так, у понятійно-термінологічному словнику із соціальної педагогіки дається наступне визначення: «Діти з вадами психофізичного розвитку – це діти, які мають суттєві відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку, зумовлені вродженими або набутими дефектами, і потребують спеціальних умов навчання й виховання» [14, с. 25-26]. Зауважимо, що не кожна дитина з проблемами фізичного (психічного) здоров'я чи порушеннями фізичної (або) психічного розвитку вважається аномальною, а тільки та, вади якої відображаються на усьому розвитку дитини (складна структура аномального розвитку, за Л. Виготським [2]) іперешкоджаютьзасвоєннюкультурного досвіду у звичайних умовах життя й виховання. Для цієї категорії дітей створені заклади спеціальної (корекційної) освіти.

Найбільш поширеними синонімами до терміну «діти з проблемами здоров'я чи порушеннями фізичного і (або) психічного розвитку» є «діти з вадами (порушеннями) психофізичного розвитку» [4]; «діти, що потребують корекції психофізичного розвитку» [5]; «діти з особливими освітніми потребами» [7]; «діти з обмеженими можливостями життєдіяльності» [1], «неповносправні діти» [3], «аномальні діти» [8] та ін. В освітній галузі України найчастіше використовуються два перших терміни.

Діти, які за своїми психічними чи фізичними показниками не відповідали дітям з нормальним розвитком, і не належали до розумово відсталих, привертають увагу спеціалістів віднедавна. Зокрема, на початку ХХ ст. дослідники дитячого інтелекту, зокрема А. Біне і Т. Сімон, виділили групу «псевдоненормальних дітей». Такі діти не були розумово відсталими і водночас не перебували в межах норми. Їх описували як «субнормальних», дітей «граничної межі», «малограмотних» чи «ненормальних» [10]. Незалежно від термінології, для більшості зарубіжних

дослідників властивий неклінічний підхід до даної проблеми. У більшості наукових праць, не дивлячись на опис розладів при граничній інтелектуальній недостатності, клініко-патопсихологічний аналіз форм патології заміняється тільки психометричним визначенням рівня інтелектуального розвитку дитини.

У сучасному світі важливим суспільним процесом є інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в звичайні навчальні заклади. Реформа освіти в Україні сприяла впровадженню європейського досвіду щодо залучення цієї категорії дітей до навчання в найближчому (за місцем проживання) навчальному закладі. В таких умовах діти краще адаптуються до соціуму, на належному рівні оволодівають соціальними навичками, а також почуваються більш потрібними у суспільстві.

Важливим показником суспільного розвитку є турботливе й милосердне (гуманне) ставлення до дітей із особливими потребами, котрі не мають змоги вести повноцінне соціальне життя. Усі країни світу, прийнявши Саламанську декларацію про політику, принципи і практичну діяльність у сфері освіти осіб із особливими потребами (Іспанія, 1994 р., ЮНЕСКО) [13], стали перед проблемою удосконалення системи виховання, навчання, соціальної адаптації дітей із відхиленням у психофізичному розвитку. Саме їх, щоб уникнути словесної дискримінації, стали називати дітьми з особливими освітніми потребами.

Сучасна педагогічна спільнота найбільше обговорює проблему інтеграції дітей з відхиленням у розвитку в єдину освітню систему загальноосвітньої школи. Як доводить вчений Т. Ілляшенко, «процес інтеграції буде вважатися повноцінним, якщо забезпечуватиме три умови: навчання кожної дитини відповідно до її особливих потреб і потенційного розвитку; можливість дитини відвідувати навчальний заклад, живучи в сім'ї, а батькам – виховувати власну дитину; розширення кола спілкування дитини з особливими потребами та підвищення якості її соціальної адаптації» [6, с. 28-29].

Реалізація сказаних умов потребує «ламання» існуючих стереотипів й оволодіння новими методами роботи усіма учасниками освітнього процесу.

Т. Ілляшенко доводить, що «навчання в умовах загальноосвітнього класу спрямоване перш за все на формування у дітей віри в свої власні сили, у власні можливості, оскільки життєстверджуючий тонус повсякденного життя школяра спирається перш за все на успіхи в його основній праці – навчанні» [7, с. 47]. При цьому передумовою забезпечення успішності навчання дитини з особливими потребами у навчальному закладі є індивідуалізація навчально-виховного процесу. Індивідуальне планування навчального процесу, пише А. Колупаєва, має на меті: «розроблення комплексної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами, що допоможе педагогічному колективу закладу пристосувати середовище до потреб дитини; надання додаткових послуг та форм підтримки у процесі навчання; організацію спостереження за динамікою розвитку учня» [9, с. 32].

Організація інклюзивної освіти передбачає наявність психолого-педагогічного супроводу навчання дітей з психофізичними вадами загальноосвітній школі. У сучасній психолого-педагогічній літературі поняття «психолого-педагогічний супровід» розглядається досить широко. На думку С. Миронової, психолого-педагогічний супровід в інклюзивній освіті – це взаємоузгоджена комплексна діяльність мультидисциплінарної команди фахівців і батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішної адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум [12, с. 69]. Загалом психолого-педагогічний супровід – це комплексний процес, який включає в себе здобуття освіти дитиною, психолого-медико-педагогічної допомоги дитини, з урахуванням її здоров'я, та узгодженістю дій з батьками.

Дослідниками і практиками доведено, що навчання в інклюзивних закладах є корисним як для дітей з особливими можливостями, так і для дітей з нормальним рівнем розвитку. При цьому за твердженням дослідників, спільне навчання звичайних дітей і дітей із обмеженими можливостями має важливі переваги [11].

Пріоритетними завданнями розробленої тренінгової програми соціального супроводу дітей із відхиленням психічного і фізичного розвитку є: недопущення появи у дитини патологічних рис особистості під впливом особливих умов навчання, виховання і розвитку; недопущення затримки у дитини не тільки в набутті знань, а й у розвитку особистісних якостей, а також запобігання інфантилізму; допомога дітям з особливими потребами в опануванні системою відносин зі світом і самим собою; належна стабілізація емоційного стану та укріплення й розвиток вольових рис; корекційно-розвивальна робота з наявними дефектами; проведення інформаційно-просвітницької роботи з іншими дітьми та педагогами щодо особливостей дітей з психофізичними відмінностями і формування адекватного ставлення до них; оптимізація спілкування дитини з однолітками, батьками,

педагогами; розробка і впровадження належних форм і методів соціально-педагогічної роботи як умови успішного навчання і виховання дітей з особливими потребами.

Висновки. Здійснення інклюзивної освіти потребує організації належного соціального супроводу усіх учасників навчального процесу: дітей та фахівців різних напрямків, батьків, адміністрації школи. Система соціального супроводу дітей із ЗПР має бути спрямована на створення належних умов, які забезпечуватимуть підвищення соціальної активності дітей, розвиток інтелектуальних процесів, формування ціннісних установок, що відповідають психічним і фізичним можливостям дитини. Вчасне виявлення форми психофізичного відхилення і складання відповідної до розвитку дитини індивідуальної корекційної програми сприятиме її ефективному психічному та фізичному розвитку, наближенню її показників до соціально-психофізичного нормативу.

Перспективи подальшого наукового пошуку ми вбачаємо у вивченні проблеми соціального супроводу дітей із відхиленням у психічному і фізичному розвитку у відповідності з їх віковими і індивідуальними потребами.

1.Возна Ю. Змістові компоненти роботи соціального педагога з дітьми із обмеженими можливостями / Ю. Возна // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. – Тернопіль, 2008. – № 3. – С. 113–117.

2.Выготский Л. С. Основы дефектологии: [учебник] / Л. С. Выготский. – СПб.: Лань, 2003. – 654 с.

3.Глуханюк Т. Соціально–психологічний супровід дітей із особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу. / Т. Глуханюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ippo.if.ua/predmety/ocppsr/index.php?id=78&r=site/stattya>

4.Годовникова Л. В. Условия интегрированного образования детей с нарушениями развития / Л. В. Годовникова // Педагогика. – 2008. – № 8. – С. 36–43.

5.Зайцев Д. В. Основы коррекционной педагогики: учебно–методическое пособие / Д. В. Зайцев, Н. В. Зайцева. – М.: Издательство Саратовского педагогического института, 1999. – 323 с.

6.Ілляшенко Т. Затримка психічного розвитку у дітей: причини виникнення та корекція / Т. Ілляшенко // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково–методичний збірник / ред. кол. Н.Софій – К.: Контекст, 2000. – 336 с.

7.Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній школі / Т. Ілляшенко // Початкова школа. – 2007. – № 12. – С. 46–49.

8.Коулпаєва А. А. Інклюзивна освіта в теорії і практиці діяльності школи / А. Коулпаєва, Н. Софій, Ю. Найда, Л. Даниленко // Директор школи. Шкільний світ. – 2011. – № 7. – С. 17–22.

9. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А. А. Колупаєва. – К. : Самміт-Книга, 2009. – 272 с.
10. Маллер А. Р. Социальное воспитание и обучение детей с отклонениями в развитии / А. Р. Маллер. – М.: АРКТИ, 2000. – 196 с.
11. Обучение детей с проблемами в развитии в разных странах мира: хрестоматія / сост. Л. М. Шипицына. – СПб.: Международ. ун-т семьи и ребенка им. Р. Валленберга, 2007. – 256 с.
12. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / С. П. Миронова, О. В. Гаврилов, М. П. Матвеева. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.
13. Короденко М. Основні міжнародні документи в галузі інклюзивної освіти / М. Короденко // Освіта України. – 2011. – 18 лип. (№ 53/54). – С. 8.
14. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / за ред. В.І.Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

ОСОБЛИВОСТІ БІБЛІОТЕРАПІЇ, КАЗКОТЕРАПІЇ, ЛЯЛЬКОТЕРАПІЇ В РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Ганна Ланко

бібліотекар відділення комплексної реабілітації (м. Болград)

*КУ «Одеський обласний центр реабілітації змішаного типу для інвалідів і дітей-інвалідів
«Стратегія життя»*

Специфіка роботи з дітьми з обмеженими можливостями полягає в тому, що засоби, форми реабілітації та виховання таких дітей залежать від виду аномального розвитку, ступеня і характеру порушень різних функцій, вікових можливостей, а також від індивідуальних особливостей дітей.

Діти з особливими потребами – це складний, своєрідний контингент. Зазвичай у них спостерігаються недорозвинення пізнавальної діяльності – як основна ознака, симптом розумової відсталості і деякі особливості емоційно-вольової сфери. У зв'язку з цим, на початку реабілітаційного періоду дуже важливий процес адаптації таких дітей в нашому відділенні. Іноді, це нелегкий і тривалий шлях, але без налагодження контакту дитини з педагогом, з обстановкою в цілому, неможливий позитивний результат реабілітації. У цьому полягає первинне завдання будь-якого фахівця відділення.

При роботі з дітьми такої категорії ми намагаємося враховувати рекомендації педагогів – психологів (У. Глассер, Р. Кемпбелл, М. Максимов, В. Сатир і ін.):

- починати розмову з похвали;
- звертати увагу на помилки лише непрямим чином;

- не критикувати і не робити зауваження, згадуючи про помилки;
- надавати дітям можливість зберегти престиж в очах інших;
- не наказувати, а задавати питання;
- висловлювати схвалення з приводу кожної вдачі;
- створювати дітям хорошу репутацію;
- постійно заохочувати дітей, роблячи будь-яку помилку легко виправною;
- домагатися того, щоб дитина хотіла зробити те, що йому пропонують.

У комплексі реабілітаційних процесів нашого відділення важливе місце займають такі види корекційної діяльності, які тісно переплітаються і доповнюють один одного, як: бібліотерапія, казкотерапія, лялькотерапія. У зв'язку з цим, можна виділити умовну «сходінку» їхніх спільних пріоритетів:

- можливість самопізнання, самовираження;
- виховання позитивних якостей;
- поліпшення психо-емоційного стану;
- подолання труднощів у спілкуванні;
- розвиток творчого потенціалу;
- пізнання світу.

Бібліотерапія передбачає психо-корекційний вплив на дітей за допомогою читання спеціально підібраної літератури з